

Åse Mørkeset

Høgskolelektor
Høgskolen i Ålesund, Norge
ase.morkeset@hials.no

Interkulturell kommunikativ kompetanse – en vitenskapsfilosofisk tilnærming

Mål og metoder i fremmedspråkopplæringa har gjennomgått store endringer de siste tiår, både i skoleverket og innenfor høgre utdanning. Etterkrigstidas fremmedspråkundervisning med eksakte krav til formalia, og med “native speaker” som mønster og ideal, kunne på 50- og 60-tallet trygt betegnes teoriundervisning. Opp-læringa sprang ut av *strukturalistiske* språkteorier og *generativ* grammatikk. På 60-tallet skjedde en endring i fremmedspråkdidaktikken, idet begrepet “kommunikativ kompetanse” ble innført. Fokus dreide noe, fra ren formalia, der korrekte skriftlige formuleringer ble premiært, til vektlegging av og trening i de 4 ferdigheter (høre, snakke, lese, skrive). Det kommunikative aspektet ved fremmedspråkopplæringa innebar en vektlegging av både reseptiv (lese, lytte og forstå) og produktiv (snakke, skrive) kompetanse. De *funksjonelle* språkteoriene oppstod. Språket er til for kommunikasjon og må derfor studeres slik det fungerer i kommunikasjon. Språklige handlinger står alltid i en kontekst, og kunnskap om hvordan språket brukes i ulike situasjoner er derfor den viktigste kilden til kunnskap om språket.

I takt med internasjonaliserings- og globaliseringsutviklingen har forskning på fremmedspråkundervisning de siste 10-15 årene lagt økt vekt på den *interkulturelle kompetansen* som ett av målene for undervisning i, og læring av, fremmedspråk. Dette er ofte omtalt som “sosiokulturell kompetanse” og ble først formulert på 1990-tallet. I det understående vil mitt fokus være *interkulturell kommunikativ kompetanse*, i den hensikt å bevisstgjøre leseren om den *interkulturelle* dimensjonen i fremmedspråkopplæring, og ettersom jeg sjøl er ansatt i en regional høgskole, vil mitt hovedfokus være behovet for å lære interkulturell kommunikativ kompetanse i profesjonsutdanninger, som en forutsetning for å lykkes i framtidig yrkessammenheng.

For å utvikle studentenes interkulturelle kompetanse kreves det at man innarbeider en interkulturell komponent også i andre fag og studier enn de rent fremmedspråklige. Innenfor høgre utdanning finnes det flere profesjonsutdanninger der dette er særlig relevant. Høgre yrkesutdanning for offentlig sektor som lærerutdanning, helsefaglig utdanning, kommunal- og sosialutdanning, politi- og juristutdanning m.fl. og studier som direkte sikter mot yrkesutøving i, eller i samarbeid med, uten-

landske aktører, er opplagte utdanningsveier som krever høy interkulturell kompetanse (sosialantropologi, språk- og kulturstudier, internasjonal markedsføring m.m.). Studentenes rett til å studere i utlandet som integrert del av gradsstudiene i Norge er også en viktig komponent i å bygge den interkulturelle kompetansen, som i studentenes framtidige yrkesutøvelse ofte kan være avgjørende i forhold til praktiske valg, yrkesmessig suksess og beslutninger med etiske implikasjoner.

Under vil jeg foreta en hermeneutisk analyse av en interkulturell kommunikasjonssituasjon for å tolke hva som skjer i møtet mellom representanter fra to kulturer. Gjennom en slik analyse vil jeg peke på prosessene for tolking og forståelse slik de er utlagt av Hans-Georg Gadamer. En tolking av en interkulturell kommunikasjonssituasjon vil frambringe kunnskaper som kan legge føringer for læringsarenaen knyttet til 2. fremmedspråk og dets kultur, og som bør gjenspeiles eksempelvis i curriculum, pedagogisk tilnærming, ekskursjoner og studentutveksling i høgre utdanning.

Først en liten begrepsavklaring

Interkulturell kommunikasjon

Vi arbeider innenfor *språklig* kommunikasjon, og språket er det viktigste verktøyet i interkulturell kommunikasjon. Det er derfor fortsatt et mål å oppnå best mulig beherskelse av det fremmede språket. I et møte mellom personer fra to forskjellige språkområder, hver fra sitt egenartede kulturområde, avhenger kommunikasjonen imidlertid i større grad enn ved intrakulturell kommunikasjon av andre komponenter enn de rent lingvistiske. Eksempelvis vil non-verbal kommunikasjon være med å styre kommunikasjonsprosessen, og konteksten (i vid forstand) forbundet med det interkulturelle møtet kan være svært kompleks (ref. Clifford Geertz' "thick description", Geertz 1973).

De deltakende i et internasjonalt møte har ulike, kulturavhengige måter å tolke samme situasjon på og følgelig ulike måter å agere på. For å oppnå tilfredsstillende kommunikasjon må de ta hensyn til den fremmedes kulturnormer og lære seg strategier for å finne felles forståelse. Kommunikasjonssituasjonen krever lingvistisk (kommunikasjonsferdigheter på et fremmed språk) og kulturspesifikk (kunnskaper om den fremmede kulturen) kompetanse. Imidlertid kan interkulturell kommunikasjon være effektiv til tross for noe manglende felles språkbeherskelse dersom eksempelvis de kommuniserende har kunnskaper om egen og den andres kulturbakgrunn og prosesser som er aktive i det interkulturelle møtet (Stuart Hall 1997).

Interkulturell kompetanse

I begrepet interkulturell kompetanse ligger det at den lærende skal tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger for å takle møter "face to face", individ til individ, mellom sin egen og en annerledes eller fremmed kultur. Interkulturell kommunikasjon krever kunnskaper, ofte om et fremmed språkssystem, og kommunika-

tive ferdigheter i anvendelsen av språket. Den interkulturelle kompetansen er mer kompleks og krever kunnskaper og bevisstgjøring om det særegne ved så vel egen som den fremmedes kultur, kommunikative ferdigheter og en reflektert, åpen holdning, preget av respekt, til kulturer som er annerledes enn ens egen.

Interkulturell kommunikativ kompetanse

Ifølge professor Michael Byram ved Durham University vil vi ha behov for *interkulturell kompetanse* i de tilfellene der kommunikasjonen foregår mellom individer med ulik kulturbakgrunn. Begrepet *interkulturell kommunikativ kompetanse* brukes av Byram og andre språkforskere om målrettede kommunikasjonssituasjoner med representanter fra ulike kulturer der *man må bruke et annet språk enn sitt eget morsmål*. For undervisning i, og læring av, fremmedspråk er målet å tilegne seg *interkulturell kommunikativ kompetanse*. De lærende skal kommunisere på et fremmed språk, for å bruke dette som kommunikasjonsverktøy i møte med målspråkkulturen.

Det interkulturelle møtet – en hermeneutisk tilnærming

Inspirert av den tyske filosofen Hans-Georg Gadamer (1900-2002) som bruker dialogen som metafor for en ontologisk forståelse av objektet (en tekst, en situasjon), vil jeg anvende hermeneutisk tenking omkring det interkulturelle møtet, et møte som manifesterer seg i form av en dialog eller samtale. Jeg analyserer kommunikasjonsmøtet mellom to personer med ulik språk- og kulturbakgrunn. Kommunikasjonen foregår på den ene personens morsmål og i vedkommendes egen kulturkontekst. Den andre personen har lært språket som fremmedspråk.

Den hermeneutiske sirkel

Hermeneutikken er en tolknings- og forståelselære. Den tyske vitenskapsfilosofen Hans-Georg Gadamer har hatt stor innflytelse innen humanistisk og samfunnsvitenskapelig vitenskapsteori og forskning etter at han publiserte sitt hovedverk "Wahrheit und Methode" i 1960. Gadamers tolkningsteori tar utgangspunkt i den hermeneutiske sirkel som beskriver en gjensidig påvirkning mellom deler og helhet. Gadamer har sammenlignet forståelsesprosessen med tradisjonell undervisning i fremmedspråk der man først lærer setningsstrukturen, før man forstår de enkelte ord i sin fulle språklige betydning. Vi har imidlertid en forventning om at en setning skal gi mening (forforståelse), og denne forventningen styrer vår forståelse av teksten samtidig som vår forståelse blir styrt av konteksten/sammenhengen setningen står i. Når vi har forstått enkeltords betydning, har vi større muligheter for å forstå hele teksten.

Vår forforståelse av setningens mening må korrigeres etter hvert som de enkelte tekst-delene og helheten virker inn på vår forståelse (vi lærer), og vi kommer fram til en ny forforståelse/meningsforventning (den endrer retning, *wird umgestimmt*). Vår forståelse utvides under bearbeiding av teksten (eller hendelsen), i en gjentakende sirkelbevegelse fra helhet til del og tilbake til helheten. Når man har bearbeidd teksten lenge nok, når alle delene faller sammen til én helhet, har vi oppnådd forståelse.

Dialogen/dialektikken og forholdet Du – Jeg

Når Gadamer beskriver forståelses-/tolkingsprosessen, bruker han dialogen eller samtalen som en metafor, men han viser også til Hegels dialektikk, der systematisk anvendelse av spørsmål og svar utvikles til en vitenskapsfilosofisk metode. Det tolkede objektet, en historisk tekst, et utsagn eller en gitt situasjon, kaller han Du eller objektet, og tolkeren er Jeg eller subjektet. Gadamer understreker at Jeg står i et forhold til Du. Dette forholdet må være preget av åpenhet og et gjensidig krav om anerkjennning. Det samme gjelder utsagnene som framkommer i dialogen. Gjennom språket skal det som formidles bli til erfaring. Det skal ikke forstås som den andres *mening*, men som et gyldig menings*innhold* som tolkeren forholder seg til.

Jeget går inn i, åpner dialogen med ei ytring, tolket av Gadamer som et *spørsmål*. Det stilles store krav til spørsmålet. Spørsmålet skal gi retning, dvs. det skal stilles på en slik måte at det oppstår en reell dialog (ikke retorikk eller “social talk”) der ny erkjennelse kan komme fram. Det er viktig å holde fokus på det saklige innholdet eller Saken selv.

Gadamers metafor benytter dialektikkens tenkemåte. Utsagn (tese) møtes med, og utfordres gjennom, motutsagn (antitese) i et stadig forsøk på å eliminere “mangler” (= det vi ikke forstår) ved erkjennelsesobjektet eller rådende grunnoppfatninger. Spørsmål og refleksjon er implisitt negerende (antitese) og således drivkraften i søken etter ny erkjennelse (syntese). Gjennom refleksjon kommer man til ny erkjennelse og kan skape forandring, ny mening. Den menings-syntese eller horisontsammensmelting man slik når fram til, vil ikke avskaffe tidligere oppfatninger, men representere en høyere syntese av tidligere grunnoppfatninger.

Dannelse (*Bildung*)

Dialektisk spenning kan oppstå når to mennesker står ansikt til ansikt, med et gjensidig krav om å bli anerkjent av den andre. Basert på ny erkjennelse, når tidligere erfaringer viser seg å være inadekvate eller mangelfulle, tvinges man til å gå videre, man modnes, ifølge Gadamer, i en dannelsesprosess (*Bildung*).

Forforståelse (*Vorverständnis*) – foregripen av mening/forståelse

Enhver som går inn i en fortolkning/forståelsesprosess bringer med seg “levd liv”, kunnskaper og erfaringer, som styrer vår forforståelse (*Vorverständnis*) eller vår foregripen av at gjenstanden for fortolkning skal bringe mening, være meningsfull. Vår forforståelse er forutsetningen for at vi kan forstå det nye som vi går inn i, men forforståelsen bærer samtidig i seg våre *fordommer*, som vi må ha et bevisst forhold til. Ordet *fordom* brukes ikke i negativ forstand hos Gadamer, men han skriver at noen *fordommer* er sanne og noen falske, og han bruker begrepene produktive og non-produktive *fordommer* (som hjelper eller sperrer for forståelse).

Ved at vi forstår hvilke *fordommer* som er aktive i oss, kan vi forholde oss til dem, reflektere over dem og se hvordan de virker inn på vår forståelse. Vi sier da at for-

dommene er produktive, noe som er en forutsetning for å nå ny erkjennelse, finne fram til ny forståelse.

Horisont

Gadamer bruker begrepet forståelseshorisont for å forklare den samlede viten, erfaringsbakgrunn og de holdninger enkeltpersonen bærer med seg. Vår forståelseshorisont styrer tolkingsprosessen, måten vi opplever og tolker verden på. Tolkingsprosessen og forståelsen vil være avhengig av subjektets og objektets forståelseshorisont, men også av forholdet mellom subjekt og objekt.

Mening

En forutsetning for at vi skal kunne tolke mening, er et språk- og erfaringsfellesskap. Prosessen fordrer *åpenhet* fra begge parter i dialogen for å oppdage nye sider ved det tolkede. For tolkeren/Jaget betyr åpenhet at noe kan gjøres gjeldende overfor meg, som strider mot min mening. Dette innebærer ikke bare at tolkeren/Jeg må anerkjenne annerledesheten, men også akseptere at den har noe å si meg. Objektet gir mening, men kun som *anvendt* i en gitt situasjon/tekst. Konteksten er alltid avgjørende for tolkinga. Konteksten innbefatter Du-Jeg-relasjonen som et aktivt element i forståelsesprosessen.

Situasjonsbeskrivelse

Mitt studieobjekt er en kommunikasjon mellom personer fra to ulike kulturer, og min egen forforståelse er preget av forventningen om at dialogen vil avsløre forståelse for hva som skjer i møtet mellom to ulike kulturer på det kognitive, innholdsmessige og på det relasjonelle plan. Møtet og studien kan avsløre viktige premisser for at en slik kommunikasjonssituasjon skal fungere "effektivt" eller målrettet.

Utgangspunktet for analysen er følgende kommunikasjonssituasjon: Øystein er norsk student på en profesjonshøgskole i Vest-Norge. Han skal tilbringe ett semester i utlandet, i Frankrike, som integrert del av sitt studium innen økonomisk-administrativ bachelorutdanning. Øystein har hatt fransk som fremmedspråk på videregående skole i 2 år. I tillegg har han fulgt 15 studiepoengs fransk-kurs på Høgskolen, med noe merkantilt innhold. Øystein skal følge forelesninger på fransk på universitetet i Orléans. Han har aldri vært i Frankrike tidligere, men forut for forelesningene i Orléans har han tatt et 4 uker langt intensivkurs i fransk, arrangert av Alliance Française i Paris.

Vel ankommet til universitetet i Orléans, ved oppmøte til forelesninger i Foretakstrategi, treffer Øystein franske Xavier, som er fra den lille byen Roanne, som ligger nordvest for Lyon. Han er oppvokst på en vingård. Xavier er 3. års student, som Øystein, innenfor fagområdet økonomi og administrasjon. Han forstår noe, men snakker lite og dårlig engelsk. Fransk er hans morsmål. Xavier har vært i Tyskland på ferie med foreldrene et år, men har ellers ingen erfaringer fra Nord-Europa, men er positivt interessert i Skandinavia.

En liknende kommunikasjonssituasjon skulle være velkjent for mange, og jeg vil bruke den som et enkelt eksempel på det interkulturelle møtet, som genererer generelle, men samtidig alltid spesielle, problemstillinger. Hensikten er å forstå hvilke forståelsesprosesser situasjonen framkaller, for derav å utlede hvilken kompetanse Øystein har nytte av for å kunne kommunisere formålstjenlig og effektivt i situasjonen.

Øysteins kommunikasjon er målrettet: han ønsker å komme i kontakt med og bli kjent med Xavier, for på den måten å ha en venn under oppholdet i Frankrike. Et slikt vennskap vil føre til at han får anledning til å kommunisere mer på fransk og samtidig lære fransk kultur å kjenne.

Xavier har også et mål med kommunikasjonen: han synes Skandinavia er spennende og vil gjerne besøke Norge. Han ønsker å bli kjent med Øystein, med tanke på sosialt fellesskap i studiesituasjonen, men Xavier har også faglige ambisjoner, og han tror Øystein kanskje har gode kunnskaper om, og en litt annen vinkling på, strategifaget som de begge studerer.

De to studentene har dels samme mål med kommunikasjonen (bli kjent med den andre), dels ulike, bakenforliggende mål. Selv om begge aktører i dialogen også har personlige, relasjonelle mål i tillegg til de rent kognitive, vil analysen nedenfor kun ta for seg de kognitive eller innholdsmessige utsagnene i kommunikasjonen.

Vorverständnis (forforståelse)

Tolkerens forforståelse styrer tolkingsprosessen på en slik måte at Jeget har forventninger om en viss type informasjon og relaterer utsagn til egne erfaringer og kunnskaper. Forventningene styres her bl.a. av at den språklige handlinga stammer fra en person på tolkerens egen alder, i samme studiesituasjon m.m., men også av forventninger om annerledeshet. Menneskelig tolking og forståelse forutsetter alltid en viss grad av generalisering, stereotypisering og predikering. Likheter i det partene opplever som felles virkningshistorie, vil være med å styre deres generalisering som bakgrunn for predikering omkring kommunikasjonen og tolkingen av situasjonen.

Allerede det første møtet og tilnærminga de to studentene har til hverandre, vil avsløre ulikheter i forventete utsagn og oppførsel. Innledningsvis utveksler Øystein og Xavier informasjon om personlige forhold og om studiesituasjonen i de respektive hjemland. Til tross for at de to studentene har en del felles livserfaring i kraft av at de er på samme alder, har samme kjønn, følger samme studier, begge er ungdommer som lever på samme tid i et felles kontinent, Europa, så går det ikke mange minutter ut i kommunikasjonen dem imellom før dialogen avslører partenes ulike forforståelse. Dette avsløres gjennom tolkningsprosessen.

Eksempel på tema som vil avsløre ulik *forforståelse* basert på kulturspesifikke trekk, og som vil kreve tokning, er partenes navn, hilsingsritualer og omgangsformer blant

unge, holdninger til studiesituasjonen, forholdet til ansatte på universitetet, forholdet til byråkratiet og til familien, tidspunkt og ritualer ved måltider. Noen av disse temaene avslører kulturens artifakter (hilsingsritualer, måltider), mens andre vil avsløre grunnleggende verdier ved en kultur (Frankrike skårer eksempelvis høgt på antropologen Geert Hofstedes *makt*distanse-indeks, mens Norge ligger i motsatt ende av skalaen). I utgangspunktet vil begge studenter ha en forutoppfatning av at ens eget "virkelighetsbilde" vil gjelde også for samtalepartneren, og vil forvente respons fra den andre som bekrefter at dette virkelighetsbildet, eller denne forforståelsen, stemmer. Når dette ikke inntreffer, blir tolkeren tvunget til refleksjon omkring ikke bare den andres forståelse, men også sin egen. Tolking og forforståelse har sitt utspring i den enkeltes *forståelseshorisont*, som speiler alle de tilbakelagte erfaringene hver av de to studentene bringer inn i kommunikasjonen. Ny forståelse som oppstår som konsekvens av møtet mellom de to, vil ha behov for å artikuleres, reartikuleres og eventuelt gi grunnlag for endret sjølførståelse.

Dialogen

I dialogen mellom de to samtalepartnerne bytter de på rollen som tolker/Jeg. Utsagnene blir gjenstanden for tolking (Du). Xavier benytter sitt morsmål, og Øystein (som Jeg) antar derfor at Xaviers språklige utlegning gir et adekvat og i hovedsak korrekt språklig uttrykk for det han mener å si. Begge parter må ta høyde for at Øystein ikke har samme språkforståelse, men at han likevel har en rimelig god språklig forutsetning for å tolke meningsinnholdet. Begge parter forutsetter at utsagnene har mening og anerkjenner utsagn som sant. Noen av utsagnene vil frambringe gjenkjennelse hos tolkeren, mens andre vil kollidere med Jegets forforståelse og meningshorisont. De siste vil kreve utdyping gjennom nye spørsmål og nye tolkninger. I den ulike graden av språkbeherskelse ligger et element som kan forstyrre en likeverdig balanse i dialogen, og som begge samtalepartnere må være oppmerksom på. De to sorterer felles og ulik forforståelse og virkningshistorie og har muligheter for aktivt å bearbeide fordommer og forståelseshorisonter. Noen utsagn vil støte mot tolkerens normsett og avsløre at Duet har en forståelseshorisont fundert i verdier som er annerledes enn tolkerens.

Sammen med de verbale utsagnene vil en del andre uttrykk bidra til tolkingen, som eksempelvis gester og mimikk, kroppsspråk, klær, hårfrisyrer og andre motepregede artifakter, høflighet og uttrykk for respekt eller ikke i forholdet til medlemmer i samme kultur.

Mening

Partene i dialogen søker etter mening i den andres utsagn. Innholdet i enkeltutsagnene krever aktiv tolking gjennom tolkerens refleksjon og bearbeiding, spesielt av egne fordommer. For noen av utsagnene vil Jeget finne samsvar i egen forforståelse,

andre vil kreve nye retningsgivende spørsmål for å avsløre sin kontekst, som kan gi grunnlag for ny erfaring og ny erkjennelse (endret forståelseshorisont) hos tolkeren.

Kunnskap og bevissthet om, samt refleksjon omkring, egne fordommer vil være en betingelse for den *åpenheten* som er et nødvendig grunnlag for å påvirke egen forståelseshorisont. Fordommer kan være knyttet til sosial klasse, utdanningsnivå, rase, forholdet til familien og/eller til studiesituasjonen m.m. I møtet med en representant for en annen kultur, i dialogen og den tolkningsprosessen som der finner sted, vil man, med hermeneutisk tolkning og aktiv bearbeiding, få utvidede kunnskaper om den fremmede kulturen og forholde seg til denne, bl.a. gjennom aktiv bearbeiding av egne fordommer.

Konsekvenser for 2000-tallets fremmedspråkopplæring

Verden har i kommunikasjons-sammenheng forandret seg mye de siste tiår. Tids- og rom-begrepene i forhold til fremmede land og kulturer er ikke de samme som på 1970-tallet, da kun et mindretall i Norge hadde besøkt et fremmed land. Fra 1990-tallet og fram til i dag har man derfor sett behovet for å fylle fremmedspråk-undervisninga i skole og høgre utdanning med nytt innhold. For å tilfredsstille kravet til en ny type kompetanse, har det vært nødvendig å gå utover det rent lingvistiske innholdet i fremmedspråkutdanninga. Siktemålet med fremmedspråkopplæring er nå å skaffe elever og studenter *interkulturell kompetanse* etter endt utdanning. Vi skal gjennom fremmedspråkundervisninga tilrettelegge for at de lærende skal tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger som forbereder dem best mulig på møtet med individer som har en annen kulturell bakgrunn enn deres egen. Ved siden av kunnskaper om, og ferdigheter i, bruken av et fremmedspråk må de lærende kjenne til prosesser som settes i gang når representanter fra to kulturer kommuniserer. Dette kan bidra til større åpenhet for annerledeshet og bidra til aktiv bearbeiding av forståelse og læring i interkulturell kommunikasjon.

Man kan besitte interkulturell kompetanse og utøve denne ved bruk av eget morsmål eller et *lingua franca*, mens *den interkulturelle kommunikative kompetansen* er knyttet til kommunikasjonssituasjoner med målrettet bruk av et språk som ikke er ens morsmål.

Michael Byram og en ny modell for læring av fremmedspråk

Professor Michael Byram, Durham University, Storbritannia, har vært ledende innen forskning på dette feltet i Europa det siste tiåret sammen med Geneviève Zarate. Michael Byram har utviklet en modell som anskueliggjør kompleksiteten og de ulike komponentene i *interkulturell kommunikativ kompetanse*, det nye idealet for fremmedspråkopplæring.

	3) <i>Savoir comprendre/ Skills</i> interpret and relate	
2) <i>Savoir/ Knowledge</i> of self and other; of interaction: individual and societal	5) <i>Savoir s'engager/ Education</i> political education critical cultural awareness	1) <i>Savoir être/ Attitudes</i> relativising self valuing other
	4) <i>Savoir apprendre/faire/ Skills</i> discover and/or interact	

(Byram 1997:34)

Jeg har tidligere pekt på hvordan Hans-Georg Gadammers utlegning av hermeneutikken kan relateres til prosesser som er aktive i interkulturelle møter. I Michael Byrams språkteoretiske arbeid, særlig nedfelt i modellen over, kan vi finne klare referanser til Gadammers tankegodt og utlegninger (Sitatene i anførselstegn under er hentet fra A.M. Simensens artikkel i Språk og språkundervisning 2/2003).

Ref. 1. *Savoir être*

Dette kunnskapsområdet skal innebære at den lærende oppøver “*interkulturelle holdninger: nysgjerrighet og åpenhet overfor andre kulturer*”, og “*evne til relativisering og distansering*”. Gadamer har vist oss at slike læreprosesser forutsetter *åpenhet*, en åpenhet preget av et gjensidig krav om relevans og anerkjenning. Jeget må åpne for at Duet kan formidle noe, og Jeget må sjøl være åpen og aktiv i bearbeiding av egne fordommer. Partenes *forforståelse* blir utfordret. Hos Byram finner vi uttrykk som “villighet til å forkaste vrangforestillinger om andre kulturer og oppfatninger om det fortreffelige i egen kultur”. Gadamer sier: “Openness to the other [...] involves recognizing that I myself must accept some things that are against me, even though no one else forces me to do so.” (H.-G. Gadamer: Truth and Method 1998:361).

Ref. 2. *Savoir* og 4. *Savoir apprendre/faire*

Kunnskapsområdene behandler kunnskaps- og ferdighetsdimensjonene i kompetansebegrepet. Det er verdt å merke seg at *savoir apprendre/faire* innebærer ikke bare aktivitet knyttet til kunnskapstilegnelse om en annen kultur, men den lærende skal “bidra med egen viten, holdninger og ferdigheter” i interkulturelle møter. Som vi har sett hos Gadamer, er bevissthet om egen forforståelse og refleksjon omkring egne fordommer essensielt i tolkning og forståelse, og kunnskaper om egen kultur-bakgrunn er en absolutt betingelse for at disse prosessene skal kunne aktiveres.

Ref. 3. *Savoir comprendre*

Dette innebærer “*evne til å fortolke og relatere*”. Gadammers hermeneutikk er nettopp en *fortolkningslære*, en metode til å “tolke dokumenter eller begivenheter fra en

annen kultur, forklare dem og relatere dem til dokumenter eller begivenheter fra ens egen kultur”. Byram finner her *anvendelse* for den hermeneutiske lære i fremmedspråklæring hvis mål er de lærendes interkulturelle kompetanse.

Ref. 5. *Savoir s'engager*

Dette er det kompetanseområdet Byram presenterte sist og alene (etter samarbeidet med Geneviève Zarate), og det representerer det høyeste kompetansenivået innenfor læringsmodellen. *Savoir s'engager* omfatter politisk dannelse og forutsetter på mange måter at den lærende i hovedsak besitter de andre delkompetansene. Gadamer bruker her begrepet *Bildung*, som kan tilsvare Byrams “evne til kritisk kulturell bevissthet/politisk dannelse”. I møtet med en ny og annerledes situasjon eller kultur (= Du), vil man sammenligne “praksisformer og produkter fra ens egen kultur og ens eget land og fra andre kulturer og andre land”. Enhver annen kultur vil ha sin *virkningshistorie* som vil være annerledes enn ens egen, og som følgelig vil påkalle spørsmål, sammenligning og refleksjon omkring egen og den andres virkelighetsbeskrivelse. Med andre ord vil møtet framkalle en hermeneutisk prosess.

The intercultural speaker

I Michael Byrams modell er idealet for fremmedspråkundervisninga ikke lenger “the native speaker”, men “*the intercultural speaker*”,

“someone who has a knowledge of one or, preferably, more cultures and social identities and has a capacity to discover and relate to new people from other contexts for which they have not been prepared directly” (Byram og Fleming 1998:9).

Arbeidet med interkulturell kompetanse i fremmedspråkundervisninga begrenses med bakgrunn i ovennevnte ikke kun til språkopplæring i ren lingvistisk forstand, men bygger på flere andre fagområder, som samfunnsorienterte fag og sågar filosofi og vitenskapsteori.

Den kommunikative delen av språkundervisninga, den som forbereder og trener møtet mellom egen og fremmed kultur, vil i tillegg til den kognitive også ha en affektiv, relasjonell dimensjon. Dette gjelder så vel møtet mellom personer med ulik kulturbakgrunn som møtet mellom én person og ett kulturfremmed miljø. Når vi samhandler på tvers av kulturer, må vi unngå å gå inn i det interkulturelle møtet med etnosentriske holdninger, dominert av fordommer og stereotypier som kan hindre forståelse. Det må være en ubetinget viktig del av den interkulturelle kompetansen å utvikle en *kulturrelativistisk holdning* hos den lærende. Denne kritiske dimensjonen finner vi igjen i Byrams *savoir être* (som innebærer interkulturelle holdninger, evne til relativisering og distansering), *savoir comprendre* (som innebærer evne til å fortolke og relatere) og *savoir s'engager* (som innebærer evne til kritisk kulturell bevissthet/politisk dannelse). Her kan vi klart dra nytte av Hans-Georg Gadammers hermeneutiske teorigrunnlag. Hermeneutisk tenking vil kunne

åpne for at studentens møte med “den andre”, den fremmede kulturen, blir berikende kommunikasjon både på det kognitive og det relasjonelle plan.

Litteratur

- Byram, Michael & Michael Fleming (eds.): *Language Learning in Intercultural Perspective. Approaches through drama and ethnography*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- Byram, Michel & Geneviève Zarate: *The sociocultural and intercultural dimension of language learning and teaching*. Strasbourg: Council of Europe, 1997.
- Byram, Michael: *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon, UK: Multilingual Matters, 1997.
- Ek, J.A. van: *Threshold Level for Modern Language Learning in Schools*. London: Longman, 1976.
- Gadamer, Hans-Georg: *Wahrheit und Methode*. Tübingen: J.C.B. Mohr, 1960.
- Gadamer, Hans-Georg: *Truth and Method*, Second Revised Edition. New York: Continuum, 1998.
- Geertz, Clifford: *The Interpretation of Cultures*. New York: Basic Books, 1973.
- Hall, Stuart (ed.): *Representation. Cultural Representations and Signifying Practices*. London: The Open University, 1997.
- Hofstede, Geert: *Kulturer og organisasjoner*. Oslo: Bedriftøkonomens Forlag, 1993.
- Simensen, Aud Marit: Interkulturell kompetanse: Hvordan skal det forstås? Er det en målsetting spesielt for fremmedspråkfagene? I: *Språk og språkundervisning* 2/2003. Oslo: LMS, 2003.
- The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. Council of Cultural Co-Operation, Modern Language Division. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- Utdannings- og forskningsdepartementet: *Språk åpner dører. Strategi for styrking av fremmedspråk i grunnsopplæringen 2005-2009*. Oslo: UFD, 2005.